

ЎЖИНИЯЗ ШИЎАРМАЛАРИН ИЗЕРТЛЕВДЕГИ ДЎСЛЕПКИ ҚЎДЕМЛЕР

Palimbetov Kamalbay Sarsenbaevich

Filologiya ilimleriniñ doktori, docent

*Ўzbekstan Respublikası Ilimler akademiyası Qaraqalpaqstan bólimi
Qaraqalpaq gumanitar ilimler ilim izertlew instituti, Nókis qalası*

Ўzbekstan qaharmanı, Ўzbekstan hám Qaraqalpaqstan xalıq shayırı I.Yusupovtıń sózi menen aytqanda, «Ўjiniyaz qaraqalpaq xalıqınıń kórkem sana-seziminde oǵada tereń iz qaldırǵan shayırlardan boldı. Eger Berdaqtı qaraqalpaqtıń eń ataqlı, ullı shayırı dep tanısaq, bunıń mánişi Berdaqtıń shıǵarmalarındaǵı xalıqlıq, sociallıq mánişiniń tereńliginde, jáne de demokratizmiń masshtablılıǵında ekeni málim. Al, Ўjiniyazdıń watanshilliǵı menen gumanstlıǵı, shayırlıq mádeniyatındaǵı oqımislılıq, onı óz zamanlasları arasında ózgeshe bir tóbe etip kórsetip turadı. «Bul dúnyanıń kórki adam balası», «Jer hám el bilendur, el hám jer bilen» degen eki jol qosıǵı Ўjiniyazdıń pútkil shayırlıq miyrasına epigraf bolar edi» [Yusupov, 1975.–6]. Ullı sóz sheberi baha bergenindey, Ўjiniyaz shıǵarmalarına bolǵan qızıǵıwshılıq hám olardı xalıq arasınan jıynaw, baspadan shıǵarıw hám ilimiy aylanısqa túsiw isleri ótken XX ásirdeń 1930-jıllarınan baslap qolǵa alınǵan bolsa, 1960-1980-jıllarǵa kelip, shayır shıǵarmalarınń ideya-tematikalıq, janlıq-stillik hám poetikalıq ózgesheligi hár tárepleme úyrenilip, bir neshe izertlewlerdiń payda bolıwına sebepshi boldı. Shayır shıǵarmalarınń tili hám kórkemligi boyınsha ilimiy izertlewler alıp barǵan ilimpazlardıń biri H.Hamidov «Ўjiniyazdıń shıǵarmalarınń qoljazbası» [Hamidov, 1962. – 47], – degen atamadaǵı maqalasında 1962-jılı avgust ayında Shımbay rayonınıń, 1-may awılı aymaǵında eski bir meshitke barıp úyilip atırǵan góne arab jazıwındaǵı kitaplardı aqtarıp otırıp, XIX ásirde ómir súrgen ataqlı lirik shayır Ўjiniyaz Qosıbay ulınıń qosıqlarınıń fotokopiyası tabılǵanlıǵın xabarlaǵan. Maqala avtorı tabılǵan qoljazbada shayırdıń óziniń 20 ǵa jaqın qosıqları bar ekenligin, qol jazbanıń Ўjiniyaz shayırga tiyisli ekenligin dálillewshi bizge belgili «Quba qus», «Bolarma», «Yol bolsın», «Bir janan», «Ayrılsa» qosıqları menen birge usı waqıtqa shekem (1960-jıllarǵa shekem – P.K.) bizge belgili bolmaǵan «Keldi», «Bolmas», «Endi», «Bolajaqsan», «Bolar», «Meńzer», «Ishindá», «Qádirinen», «Dildarim», «Xabarın sorayın dildardıń kimnen?», «Oleń», «Netmek kerek», «Oyan» sıyaqlı qosıqları haqqında maǵlıwmat berip, bul qosıqlardıń ideya-tematikası haqqında da sóz etedi. Jáne de usı ilimpazdıń avtorlıǵında «Ўjiniyaz shıǵarmalarınń jańa qoljazbaları» [Hamidov, 1974. – 114], – degen atamadaǵı maqalası basılıp shıqtı. Avtor bul maqalasında sońǵı on jıllıqlarda (1960-70-jıllar názerde tutılǵan – P.K.) shayırdıń miyrasları arab grafikasındaǵı qoljazba túrinde kóplep tabılıp atırǵanlıǵın, solardıń biri Xalqabattan hám Tórtkúl rayonınan tabılǵan, sonday-aq shayır A.Muwsaevtıń kóshirip jazıwında saqlanıp qalǵan qosıqları tuwralı aytıp ótedi. «Xalqabattan 1972-jılı tabılǵan qoljazbada shayırdıń tórt qosıǵı: «Ichindá», «Qádirin», «Yaranlar» hám «Kelinler» qosıqları bar, al 1969-jılı Tórtkúlden tabılǵan bir kitapta shayırdıń «Rawnaq shayır» degen jumbaq-soraw qosıǵı tabıldı» [Hamidov, 1974. – 114], – dep kórsetedi.

Xalqabattan tabılǵan qoljazbadaǵı shayırdıń «Ichindá», «Qádirin» qosıqları ulıwma bunnan burın tabılǵan qoljazbada da orın alǵan edi, biraq bunıń ayırmashılıǵı, burınǵı tabılǵan variantına qaraǵanda tolıqlıǵında, poetika babında ádewir kámilliginde hám bul qosıqlardıń eski kitabıyılıqtan qaraqalpaq poeziyasınıń negizine bir qansha jaqınaraq bolıwında. Sonıń ushında bul qosıqlardı jańa nusqa sıpatında járiyalaw maqul boladı» [Hamidov, 1974. – 115], – dep jazadı. Usı nusqadaǵı shayırdıń «Kelinler» qosıǵı shayırdıń óz dáwirine say ideyalındaǵı qız-kelinsheklerdiń etikalıq normalarınıń talabı poziciyasında turıp jazǵan qosıqlarınıń biri. Tiykargı súren – kelinlerdi ádep-ikramlılıq, pámli-parasatlılıqqa, gózzalıqqa shaqırıw. Bul Ўjiniyaz shıǵarmalarındaǵı hayal-qızlar, muhabbat temasına jazılǵan lirikalarınń derlik hámмесine tán.

Tórtkúlden tabılǵan bir qoljazba kitapta ornalasqan «Xabar bergil Rawnaq shayır» dep baslanatuǵın qosıq Ziywar degen taxallus penen jazılǵan, qosıq Rawnaq degen shayırga qarata jumbaq-soraw túrinde jazılǵan. Tili, stili, tematikası hám Ziywar degen laqabına (taxallus) tiykarlanıp, bul qosıqtı da Ўjiniyazdiki dep sanaymız.

Qaraqalpaq ádebiyatınıń baslawshılarınıń biri bolǵan Ayapbergen Muwsaevtıń 1920-30-jılları óz qolı menen arab alfavitinde jazıp qaldırǵan óz shıǵarmaların hám basqa da shayırlardıń ayırım qosıqlarınıń eki dápterden ibarat qoljazbası Ozbekstan Ilimler akademiyasınıń Qaraqalpaqstan filiali kitapxanasınıń qoljazbalar fondında da 1136, 1137-inventar nomerleri menen saqlanbaqta.

Sonın 1136-inventar nomerli birinshi dápterdiń 29-31-betlerinde Ayapbergenniń óz qolı menen kóshirgen Ájiniyazdıń «Sadáǵa» redifli qosıǵı ornalasqan.

Bul qosıq bir waqıtları ayırım ádebiyatshılar tárepinen birde Ayapbergenniń, birese Ájiniyazdıń qosıqlar toplamına qosılıp júrdi, al sońǵı basılıwlarında bul qosıq ekewiniń toplamına da belgili dárejede qosılıp júrdi» [Hamidov, 1974. – 116], – dep jazadı. Alбетте, bul maqalada shayıp qoljazbaları haqqındaǵı pikirler sol dáwir ushın da, ásirese klassik shayırmızdıń miyrasların izlep tawıp, bayıtıwda hám izertlewde áhmiyetli derek xızmetin atqarǵanı anıq.

Hár bir shayırdıń dóretiwsheilik jaqtan ósip rawajlanıwına olar jasaǵan tariyxıy sharayat penen sociallıq turmıs ortalıǵı áhmiyetli rol atqaradı. Klassikalıq ádebiyatı izertlewshi alım A.Murtazaevtıń «Ájiniyaz Qosıbay ulınıń ádebiy metodı hám onıń stillik ózgeshelikleri», – degen atamadaǵı maqalasında bir zamanda, bir tariyxıy sharayatta jasaşa da hár bir dóretiwsheiniń ádebiy metodı menen, onı isletiw, stili ózgeshelenip turatuǵınlıǵı Ájiniyaz shayırdıń dóretiwsheiliǵı mısasında sóz etiledi. Maqala avtorı bir zamanda jasap, qálem terbetken Ájiniyaz Qosıbay ulı menen Berdaq Gargabay ulınıń dóretiwsheiliǵın salıstırmalı úyreniw arqalı olardıń shıǵarmalarındaǵı ózgeshelikti bilayınsha kórsetip ótiwge háreket etken: «Berdaq shayırdıń shıǵarmalarında realizm kúshli hám ótkir berilip, onda jámiyettegi klassıq qatlamlar siyasiy boyawında ashıp beriledi. Berdaq xalıq tariyxındaǵı progressiv rol oynaǵan elementlerdi tańlap ala biliw hám onı sheber táriyplew uqıbına iye. Berdaqta Ájiniyazdıń «Bozataw» sıyaqlı tariyxıy temada jazılǵan kólemlı shıǵarmaları kóp. Biraq, ol sonday tariyxıy waqıya tuwralı shıǵarma jazsa, sol waqıyanıń progressiv tárepi qaysı, kimdi hám neni birinshi planda súwretlew kerek, onı qátelespey tawıp alıw uqıbına iye boldı. Sonlıqtan da, shayıp Amangeldi, Asan, Ernazar alakóz, Gúlim, Gulzar, Anar, Záriw usagan xalıq baxtı ushın gúresken unamlı qaharmanlardıń galereyasın dúzdi» [Murtazaev, 1965. – 76], – dep jazadı. Maqalada avtor Berdaq penen Ájiniyazdıń dóretiwsheilik talantın biri-birinen kemitpegen halda salıstırıp baha beriw menen birge «Ájiniyaz Kúnxoja, Berdaqlar menen jasaǵan tariyxıy dáwiri jaqın bolǵan menen onıń ózine tán konkret jámiyetlik tariyxıy sredası (ortalıǵı) boldı. Ájiniyaz dáslep eski awıllıq mekteplerde oqıp sawat ashqan keyin, óz bilim Xiywadaǵı Shergazı xannıń medresesinde oqıp tereńlestirgen» [Murtazaev, 1965.–77]. Bul haqqında klassik ádebiyatı izertlewshi alım B.Ismaylov ta Ájiniyazdıń «Tańlamalı shıǵarmaları»nıń alǵı sózinde «Solay etip, óz zamanına ılayıq, óz elindeǵı ilim dárejesindeǵı oǵada bilimli adam bolǵan» [Ismaylov, 1960. – 5], – dep jazadı. Usı pikirlerden kelip shıǵıp, izertlewshi A.Murtazaev: «Olay bolsa, Ájiniyazdıń shayıp bolıp qalıpsiwinde diniy medreselik bilim-tárbianıń rolinıń kúshli bolǵanı ózinen ózi túsiniikli jaǵday. Usıǵan baylanıslı eski ózbek tili (chaǵatay tili), arab, parsı tillerinde sawatqa iye bolǵan shayıp usı tillerde jazılǵan ádebiy miyraslardan keń hám túsiniw paydalanıw múmkinshiligine iye boldı. Ol sonlıqtan da, óziniń kópshilik shıǵarmaların joqarıda atalǵan tillerdiń kúshli tási astında dóretti. Shayırdıń tili, stili, ádebiy metodlarında shıǵıs xalıqlarınıń ádebiy miyraslarınıń úlgeri anıq seziledi. Onıń shıǵarmalarında Shıǵıs xalıqları ádebiyatındaǵı eń iri unamlı figuralar – Farhad-Shiyrin, Láyli-Májnun, Yusip-Zúleyha, Shasánem, Zúhre-Tahirlardıń atların jiyi ushıratamız. Bunnan taǵıda, onıń Fizuliy, Nawayı, Ferdawsıy, Saadiy, Hafız, Maqtımqulı usagan Shıǵıs klassik ádebiyatınıń iri wákillerin tereń bilgenligi, olardan úyrengenligi seziledi. Ájiniyazdı Berdaq penen salıstırǵanda onıń shıǵarmalarında lirizmiń, muzikalılıqtıń hám romantikalıq elementlerdiń basım keliwine, birinshiden joqarıdaǵıday konkret ortalıq jaǵdaylar sebep bolsa, ekinshiden, shayırdıń Shıǵıs xalıqlarınıń folklorlıq shıǵarmaların tereń bilip, solardıń úlgerisinde qosıqlar dóretiwi sebep boldı» [Murtazaev, 1965. – 77], – dep jazadı. Izertlewshi Ájiniyaz shıǵarmalarındaǵı obrazlı súwretlewlerdi xalıq dástanları tekstleri menen salıstıra otırıp: «Shayırdıń jasaǵan obrazları qıyalıy obrazlar emes, ol óziniń kóz aldındaǵı real jigiti-qızları ǵana táriypleydi. Biraq, olardıń obrazların poeziyalıq qatarlarda shayırlıq yosh penen jasaadı» [Murtazaev, 1965. – 78], – dep ondaǵı realistlik súwretlewlerge ayrıqsha itibar qaratadı. Ilimpaz shayırdıń ayırım lirikalıq qosıqlarındaǵı lirizmdi hám «Bozataw» poemasındaǵı tariyxıy waqıyalardı súwretlewdegi sheberliklerin stillik ózgesheligi sıpatında kórsetedi.

«Ámiwdárya» jurnalınıń 1973-jıl, 4-sanında I.Saǵitovtıń «Ájiniyaz qaraqalpaq ádebiyatınıń maqtanıshı» degen atamada maqalası basılıp shıqtı. Bul maqala sońınan «Ájiniyaz» (Nókis, 1975) atlı toplamnıń alǵı sózinde járiyalandı. Izertlewshi «Ájiniyaz lirikasınıń kópshiligi muhabbat, grajdanlıq, siyasiy, didaktikalıq hám tárip qosıqlardan turadı» [Saǵitov, 1973. – 28], – dep jazadı hám shayıp lirikasınıń obyektiv túrde hár bir adamda hasil oy-sezimlerdi oyatıw menen birge, turmıs tirishilikti súyiwge, sulıwlıqtan, gózzallıqtan lázzet alıwǵa shaqıratuǵın qúdiretli kúsh ekenligin maqtanısh penen tilge aladı.

Ájiniyaz Qosıbay ulı dóretiwsheiliǵı ádebiy aspektte izertlenip qalmastan, ótken XX ásirdiń 70-jıllarında belgili tariyxshı hám etnograf alımlar tárepinen de úyrenile basladı. «Ámiwdárya» jurnalınıń 1976-jıl, 10-sanında tariyxshı alım S.Kamalovtıń «Ájiniyaz shıǵarmalarındaǵı tariyxıy

hám etnografıyalıq maǵlıwmatlar» degen atamadaǵı maqalası járiyalandı. Avtor bul maqalasında shayır shıǵarmalarının kópshiliginde qaraqalpaq xalqınıń basınan ótken tariyxıy waqıyalardı, turmıstı, socialıq teńsizliklerdi kórsetetuǵın qatarlardı kóplep tabıw múmkinligin, shayırdıń «Bozataw» poemasınıń tariyxıy áhmiyeti menen túsindirgen.

Ilimpaz «shayırdıń ómiri tuwralı belgili izertlewshilerdiń biri Baynıyazov Qırıqbaydıń dala jazıwlarına qaraǵanda Ajiniyaz bendelik waqtın shawdı-türkmenlerdiń arasında ótkergen hám izinde solardıń járdemi menen óz eline – Qońıratqa qashıp kelgen», – degen pikirlerine qosımsha: «Biziń oyımızsha Ajiniyaz onnan soń Qońıratqa da erkin júre almay Rossiya qarawındaǵı jerlerge – qazaq ishine ketken bolıwı kerek. Óytkeni, onıń qazaq eline barıp Mırza Xojbannıń esiginde júrip jazǵan «Ellerim bardı» degen qosıǵı, ol jerlerge onıń 1858-1859-jıllardan soń barganlıǵı hám ol qosıqtı sol waqları jazǵanlıǵı haqqında dárek beredi» [Kamalov, 1976. – 116], – degen maǵlıwmatlar beredi.

Shayırdıń ómiri hám dóretiwshiligi boyınsha úzliksiz shuǵıllanǵan ilimpaz Q.Baynıyazovtıń «Gárip Ziywar eldiń ǵamın oylaydı... (Ajiniyaz shayırdıń jańadan tabılǵan shıǵarmaları haqqında)» atamasındaǵı maqalasında shayırdıń shıǵarmaları xalqımız arasınan ele de tabılıp atırǵanlıǵı haqqında sóz etiledi. Mısalı, Xojeli jaǵısı «Vodnik» kóshesinde jasaytuǵın hám Amıwdáryada shırashı bolıp isleytuǵın Abilez Berdimuratov degen jas úlken adamnıń qaraqalpaq ádebiyatı klassikleri menen birge Ajiniyaz shayırdıń burın baspa sózde járiyalanbaǵan bir qansha qosıqları hám ullı shayır haqqında xalıqtıń ańız-áńgimelerin tapsırǵanlıǵın atap ótedi [Baynıyazov, 1979. – 80].

Ilimpaz informator Abdullaziz (qısqartılǵan türk Abilez – B.Q) ákeşi Berdimuratnıń tiri waqtında Ajiniyaz shayırdıń «Analar», «Qaydasań», «Qońırat biyleri», «Ómirim», «Kórinidi», Ayapbergenniń «Búgin», «Eliwbay» atlı qosıqların, Berdaqnıń ayırım shıǵarmaların kóshirip jazǵan», - dep kórsetedi.

Ádebiyat izertlewshisi K.Allambergenovtıń «Ótkendegi shayırlar aytısı» maqalası járiyalandı. Maqalada avtor tiykarınan qaraqalpaq ádebiyatında aytıs janrınıń rawajlanıwı 2 baǵdarda:

Qaraqalpaq shayırlarınıń ózara aytısı (Berdaq penen Óteshtin, Sarıbay menen Gúlmuratnıń, Seyfulǵabit penen Qazı Máwliktiń, Ayapbergen menen Mátenniń, Sadıq penen Rahmanbergenniń aytısı;

Qaraqalpaq-qazaq shayırlarınıń aytısı (Kúnxoja menen Sherniyazdıń, Kúnxoja menen Quderiniń, Ajiniyaz benen Qız Meńeshtin, Ajiniyaz benen Rıstı qızdıń, Qulımbet penen Abiwbákiridin, Altın menen Seydalınıń, Tınım menen Qulımnıń aytısı hám t.b.) – dep bólip úyrenedi). Avtor «Kúnxoja, Ajiniyaz sıyaqlı shayırlar óz tvorchestvosında aytıs janrın ádebiyatlar baylanısın, xalıqlar doslıǵınıń bekkem quralı dárejesine deyin kótergen. Bunı sol dáwirdegi ádebiyatta qaraqalpaq-qazaq shayırları aytıslarınıń maǵalıq tús alıwı da dálilleydi» [Allambergenov, 1980. – 118], – dep jazadı. Mısalı, Ajiniyaz benen Qız Meńeshtin aytısı tili, syujeti, qurılısı, obraz jasaw usılları jaǵınan jazba ádebiyatnıń qay-qaysı shıǵarmasınan da kem túspeydi. Aytısta klasslıq motivnıń ótkirliǵi ayqın seziledi. Shayırlar usı klasslıq poziciyadan turıp XIX ásirdegi qaraqalpaq-qazaq xalqınıń turmısına tán real kartinalardı múmkinshiligi bolǵanında anıq kórsetiwge turıadı [Allambergenov, 1980. – 118-119]. Avtor sonıń menen birge eki xalıqtıń sóz sheberi de aytısta folklorlıq súwretlew usıllarınan dóretiwshilik usılda paydalanıw arqalı real turmıs shınlıǵın kórkem şawlelendirgenligine ayrıqsha itibar qaratadı.

Sonday-aq, izertlewshi B.Qalimbetovtıń «Ajiniyazdıń lirikası» miyneti 1981-jılı «Qaraqalpaqstan» baspasınan óz aldına basılıp shıqtı. Bul miynet Ajiniyaz dóretiwshiligin tutas alıp izertlegen tuńǵış miynet esaplanadı. Miynette Ajiniyazdıń ómiri, shayırdıń jámiyetlik-siyasiy kózqarası keń túrde arnawlı úyrenilgen. Kitapta Ajiniyazdıń ómirbayanına sıpatlama beriwden tisqari shayırdıń jámiyetlik siyasiy kózqarasına keń tallaw jasaladı. Shayırdı shıǵıs xalıqlarınıń belgili aǵartıwshıları A.Danış hám Abay menen salıstırıp, bul oyshıllardıń siyasiy-jámiyetlik kózqarası jaǵınan biri-birine jaqınlıǵı teoriyalıq aspektte analizlengen. Jáne de, bul miynette izertlewshi Ajiniyazdıń shıǵıs oyshılları –Dehleviy, Nawayı, Mashrab, Andalip, Maqtımqulılardıń dóretiwshiligin úyrengenligi hám olardaǵı ayırım dástúriy úlgerlerdi dawam ete otırıp, ózine tán novatorlıqqa eriskenligi misallar menen dálillengen [Qalimbetov, 1981].

Ajiniyaz Qosıbay ulınıń ómiri hám dóretiwshiligi 1960-1980-jılları I.Saǵıtovtıń «Ajiniyaz tvorchestvosın izertlewdiń geypara máselelerine» («Amıwdárya», №12, 1965), K.Mámбетovtıń «Ajiniyaz hám shıǵıs ádebiyatı» («Jas Leninshi», №88, 1966), K.Mámбетovtıń «Ajiniyazdıń qoljazbası» («Amıwdárya», №5, 1967), A.Pirnazarovtıń «Qız Meńesh penen aytısta Ajiniyazdıń folklorlıq usıllardı paydalanıw maqsetleri» (ÓzRIAQf «Xabarshısı», №4, 1968), Q.Baynıyazovtıń «Ajiniyaz shayırdıń áwladları» («Jas Leninshi», 15-avgust, 1969), Q.Baynıyazovtıń «Ajiniyaz shayırdıń ómiri haqqında ayırım maǵlıwmatlar» («Sovet Qaraqalpaqstanı», №171, 1969), H.Hamidovtıń «Ajiniyazdıń jańa qosıqlarınıń qoljazbaları» («Amıwdárya», №2, 1969),

A.Murtazaevtiń «Ájiniyaz hám shıǵıs ádebiyatındaǵı geypara dástúrler» («Ámiwdárya», №1, 1970), A.Karimovtiń «Ájiniyaz kórkem sóz sheberi» («Ámiwdárya», №3, 1971), Q.Bayniyazovtiń «Ájiniyaz shayırdiń ádebiy ortalıǵı» («Sovet Qaraqalpaqstanı», №258, 1974), H.Hamidovtiń «Ájiniyaz tvorchestvosınıń derekleri» («Ámiwdárya», №8, 1975), H.Hamidovtiń «Ájiniyazdıń jańa qosıqları» («Jas Leninshi», 14-mart, 1975), Q.Bayniyazovtiń «Ájiniyazdıń shawlıǵı – gazetamızdıń birinshi redaktori» («Jetkinshek», 9-12-aprel, 1975), Q.Bayniyazovtiń «Atı qaraqalpaq ellerim bardı» (№81, 1975), Q.Bayniyazovtiń «Ájiniyaz haqqında xalıqtıń ańız-ángimeleri» («Jetkinshek», №66, 1976), Q.Bayniyazovtiń «Ájiniyazdıń qosıqların tereńirek úyreneyik» («Sovet Qaraqalpaqstanı», №152, 1976), A.Paxratdinovtiń «Ájiniyazdıń Qız Meńesh penen aytısı» («Sovet Qaraqalpaqstanı», №121, 1975), K.Mámбетovtiń «Ájiniyaz shıǵarmalarında shıǵıs klassikleriniń dástúrleri» («Ámiwdárya», №7, 1975), Qalimbet Sultanovtiń «Ájiniyaz poeziyasınıń janrları» («Ámiwdárya», №8, 1975), A.Alimovtiń «Ájiniyazdıń muhabbat lirikası» («Sovet Qaraqalpaqstanı», 13-mart, 1976), B.Qalimbetovtiń «Qaraqalpaq ádebiyatında Ájiniyaz dástúri» (ÓzRIAQf, «Xabarshısı», №1, 1981), A.Murtazaevtiń «Ájiniyaz benen Qız Meńeshitiń aytısı» (ÓzRIAQf «Xabarshısı», №1, 1983), A.Karimovtiń «Ájiniyazdıń jańadan tabılǵan shıǵarmaları» («Ámiwdárya», №9, 1984) atamasındaǵı bir neshe maqalaları kúndelikli baspa sózde hám ilimiy hám ádebiy jurnallarda úziksiz járiyalanıp bardı. Búgingi kúнге shekem shayır miyrasları boyınsha kóplep ilimiy miynetler jazıldı hám jazılıp atr. Sonlıqtan, biz bul, kishkene maqalamızda shayır dóretiwshiligi boyınsha jazılǵan barlıq monografiyalıq izertlewlerdi, maqalalardı analizlep bolıw múmkinshiligine iye emespiz.Álbette, ilimniń túbi sheksiz bolǵanıday, Ájiniyazdıń dóretiwshiligi boyınsha ele de tereńirek izertlewler alıp barıw keshiktiriwge bolmaytuǵın áhmiyetli máselelerdiń biri esaplanadı.

ÁDEBIYATLAR

1. Ájiniyaz. Shıǵarmaları. – Nókis, «Qaraqalpaqstan», 1975.
2. Hamidov H. Ájiniyazdıń shıǵarmaların qol jazbası // «Ámiwdárya», 1962, 3-san.
3. Hamidov H. Ájiniyaz shıǵarmaların jańa qoljazbaları // «Ámiwdárya», 1974, 12-san.
4. Murtazaev A. Ájiniyaz Qosıbay ulınıń ádebiy metodi hám onıń stillik ózgeshelikleri // ÓzRIAQf «Xabarshısı», 1965, 4-san.
5. Ájiniyaz. Tańlamalı shıǵarmaları. – Nókis, «Qaraqalpaq Mámleket baspası», 1960.
6. Saǵıtov I. Ájiniyaz qaraqalpaq ádebiyatınıń maqtanıshı // «Ámiwdárya», 1973, 4-san.
7. Kamalov S. Ájiniyaz shıǵarmalarındaǵı tariyxıy hám etnografiyalıq maǵlıwmatlar // Ámiwdárya, 1976, 10-san.
8. Bayniyazov Q. Ğarip Ziywar eldiń ǵamın oyladı... (Ájiniyaz shayırdiń jańadan tabılǵan shıǵarmaları haqqında) // «Ámiwdárya», 1979, 12-san.
9. Allambergenov K. Ótkendegi shayırlar aytısı // «Ámiwdárya», 1980, 12-san.
10. Qalimbetov B. Ájiniyazdıń lirikası.–Nókis: «Qaraqalpaqstan», 1981.